

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; Dr B. Holwerda, Kantens; A. Janse, Biggeloerke; Dr J. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Kloosterburen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Riasceuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Dr D. K. Wielenga, Bellingwolde; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Cyclisch of lineair? — Uit de Schrift: Een jaar van God. (Matth. 24:14b.) — Kerkelijk Leven: Winst of verlies? Wetenschappelijk verantwoord? — Ds Hagen over den Heer Janse. — Even Parkeeren: God op aarde. — Pop. Wet. Schetsen: „Jezus Christus, de vrouw des Vaders verlossend.” — Het Boek van de Week: Rondom de Kuiper-litteratuur. VI. — Muzikale Kroniek: Balans. — Brief uit Amerika: Kuiper en Amerika. — Stemmen uit onze Kerken: Kosten, verbonden aan conversie van geld-leeningen. — Perschoon. — Boekbesprekingen. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Cyclisch of lineair?

(Jaarwisseling.)

Weer ligt een jaar achter ons. En nu zetten zich filosofen en technici, voorgangers en voorzangers, de bruggen- en de vlinderbouwers tot hun „meditatie”. Het vraagstuk der verhouding tusschen tijd en eeuwigheid, tusschen „worden” en „zijn”, tusschen onze geschiedenis en datgene, wat boven of buiten onze geschiedenis werkelijk is, houdt hen daarbij wel in de eerste plaats bezig.

De christen-belijder zal zich daarbij hebben te wachten voor het gevaar van verleid te worden door velerlei „ijdele filosofie”.

Vele voorbeelden zouden daarvan te geven zijn; ons houdt voor ditmaal meer een bepaalde opvatting bezig, die we hoorden voordragen door woordvoerders der z.g. „Religionsgeschichtliche” of „godsdiensthistorische” school, die terecht onder ons een kwaden naam gekregen heeft, doordat zij het eigensoortige openbaringskarakter van Israëls en van de christelijke religie bij voorbaat ontkenne; en alle godsdiensten heeft gemaakt tot verschijningsvormen van de ééne religie der menscheit in hare evolutie. Bijbelsche en niet-bijbelsche „religies” krijgen bij haar een genealogischen samenhang, waarbij van principiële verschil geen sprake meer kan zijn.

Speculaties over het wezen der geschiedenis vonden in deze school gereede aanleiding in haar poging, om het bijbelsche verhaal van schepping en zondeval afhankelijk te maken van Babylonische en andere kosmogonieën, d.w.z. theorieën of mythen inzake het ontstaan der wereld. Verscheiden „verklaringen” van Genesis, en ook van de Openbaring van Johannes, van begin en einde onzer geschiedenis, zijn van deze zijde voorgelagen, welke alle noodwendigerwijze den zondeval van zijn historiciteit berooven moeten. Zoo heeft Alfred Jeremias in zijn „Allgemeine Religionsgeschichte” beweerd, dat Gen. 1—3 naar de formele zijde zijn voorspel en ook zijn voorbeeld heeft in de babylonische geschiedenisopvatting. Hierbij komt dan vooral de babylonische leer van de in cirkelgang elkaar opvolgende „aeonen” in aanmerking. Er is een aan onze geschiedenis voorafgaande kringloop van wereld-aeonen. Reeds in dezen kringloop is er een worsteling van chaos en kosmos zonder definitieve oplossing. De zonde wordt losgemaakt van een historischen zondeval. In opkomst en geschiedenis der zonde, gelijk Genesis 3 daarvan verhaalt, herhaalt zich de worsteling van chaos en kosmos, zooals deze reeds in de aan onze geschiedenis voorafgaande „aeonen” zich had voltrokken. Uit den chaos zelf komt de kosmos op. De kosmische gigantomachie, d.w.z. de reusachtige worsteling der kosmische oerkrachten van goed en kwaad, die zelf cyclisch en vóór-historisch verliep, vindt in onze historie telkens weer analogieën, welke de stof zijn voor even zoveel mythologieën. Het „paradijs” heeft, zegt Jeremias, kosmische beteeken-

in dezen zin: het is een element in het mythisch gegeven van deze kosmische gigantomachie. Deze is zelf vóór-historisch, en voltrok zich in de worsteling van voorwereldlijke, chaotische „monsters”, van elkaar tegenstaande oerkrachten. Ook de beide paradijsboomen zijn, zoowel elk voor zich als in hun „harmoniseering”, het bewijs, dat het bijbelsche paradijsverhaal afhankelijk is van het babylonische wereldbeeld; ze representeren in hun samenvoeging binnen deze mythologische leer over het opkomen en vergaan van werelden de beide toppen van den berg-der-wereld, die leven en dood, boven- en onderwereld beduiden. In de uitwerking van deze motieven komen verscheidene grondgedachten naar voren, die ook door theosofen en anthroposofen bij voorkeur in hun schemata opgenomen worden.

Bij dit laatste punt nu moeten we even stilstaan. Men lette op de beweerde parallelie tusschen de van de zijde der Religionsgeschichtliche school naar voren gebrachte mythen van kosmogonische gigantomachieën enerzijds, en de theosophisch-anthroposofische geschiedenisconstructies anderzijds. Inzonderheid op één punt hebben deze met elkaar gemeenschap. In beide toch wordt het z.g. „cyclische” geschieden en ook het z.g. „cyclische” geschiedenisbegrip vóór „lineaire” geplaatst. Het „cyclische” gebeuren (in den vóór-historischen kringloop) wordt gedacht vooraf te gaan aan het „lineaire” (het recht-lijnige geschieden in onze menscheit en aarde-geschiedenis); het wordt geacht, feitelijk alleen de werkelijkheid te kunnen tekenen.

Wat de bedoeling is van deze termen, wordt duidelijk uit de religionsgeschichtliche school en haar literatuur. Deze heeft onderscheiden malen erop gewezen, dat de oud-oostersche, b.v. de babylonische kosmogonie, geheel anders dan b.v. de grieksche filosofie zich den wereldloop voorstelt. Volgens de meening van enkele Religionsgeschichtler heeft de grieksche filosofie met haar hypothese van een oneindigen tijd zich in tegenstelling geplaatst met oostersche en babylonische kosmogonieën, die zich den wereldloop voorstellen als een steeds weer opnieuw zich repeeterenden cirkelgang van werkelijke werelden, opkomende uit de oerzee, en daarin weer verzinkende. En zijn dus naar deze oostersche kosmogonieën verscheiden „aeonen”, die in cyclische beweging elkaar opvolgen. Elke eind-tijd is dus een herhaling van den oertijd. Nu zien Religionsgeschichtler als Jeremias, Gunkel (Schöpfung und Chaos) deze cyclisch-mythologische grondslag liggen óók aan de oud-testamentische voorstellingen van den strijd van Jahwe tegen den draak, of aan de worsteling tusschen vrouwen- en slangenzaad, tusschen Jacob en Ezau, Job en Satan. Vrijwel heel het historisch materiaal van het Oude Testament is volgens hen bedoeld als een uitwerking van zulke oud-oostersche motieven van den cyclisch-loop der werelden. De mythe van den draak, die overwonnen wordt door een vertegenwoordiger van het rijk van het licht, is volgens deze geleerden „kalendarisch”. Zij geeft een voorstelling van de gigantomachie, welke in een cirkelloop, een kringloop, door duisternis voert tot licht, door dood tot leven, door chaos tot kosmos, door zonde tot heerlijkheid. Kortom, aan alle afzonderlijke uitwerkingen van dergelijke motieven ligt steeds weer de mythe van den kringloop ten grondslag, zoo meenen zij.

Is nu eenmaal de worsteling tusschen chaos en kosmos, donker en licht, als een beweging van een cyclisch, vóór-historisch gebeuren voorgesteld, dan wordt voorts naar analogie daarvan ook het „lineaire” geschieden opgevat. Onder het „lineaire” gebeuren verstaat men dan de geschiedenis van de aardsche ontwikkeling, van deze onze wereld; het is de stof van onze biografie, en ook

Zoodra beginselen veld winnen die uw diepste overtuiging tegen zijn, dan is strijd u ten plicht, vrede u tot zonde geworden, en moet ge die beginselen, ten koste van den besten vrede, aantasten, voor vriend en vijand oog ze brandmerkend met al het vuur van uw geloof.

Dr A. KUYPER,
Het Modernisme, een Fata Morgana
op Christelijk gebied, pag. 7.

van die der ons toegewezen aarde. Het visioen b.v. van de met vurige paarden bespannen wagens uit Zach. 6 wordt opgevat als een aanduiding van een kringloop, welke eindigt met het aanbreeken van den „nieuwen tijd”, waaraan de periode van den vloek voorafgaat en noodwendigerwijze móet voorafgaan.

Eenzelfde onderscheiding nu tusschen cyclisch en lineair geschieden, en tusschen cyclische en lineaire geschiedbeschuwing, treffen we ook aan bij Emil Bock, die in dezen zich als woordvoerder beschouwen mag van de toonaangevende personen uit den kring der nieuwere anthroposofen. Gebruik makend van Fr. Schlegels uitspraak, dat de historicus een „rückwärts gewandter Prophet” is, een profeet dus, die niet in de toekomst, doch in het verleden schouwt, zegt hij, dat precies op dezelfde wijze als het laatste bijbelboek, de Apocalyps, ons beelden geeft van wat er na dezen „aeon” wezen zal, zoo ook het historische boek Genesis ons veroorlooft, een blik te slaan, in wat aan dezen onzen aeon is voorafgegaan in het verleden van den kosmos. De menscheit heeft haar oorsprong niet op aarde. Aan de verschijning der menscheit in het gebied van aardsche verstoffelijking en verzinnelijking gaan verscheiden aeonen vooraf; hun hemelgeschiedenis zet zich voort in de aarde-geschiedenis. Deze vóór- of oorgeschiedenis nu is niet lineair, doch cyclisch te denken. Om deze cyclische geschiedenisopvatting te legitimeeren, schrijft Bock, dat, jammer genoeg, het oostersche begrip van kringlopen en wordings-cirkels vóór onze tegenwoordige geschiedenis, in het vergeetboek is geraakt; in plaats daarvan stelde het latere, niet meer mystisch-aanschouwelijke denken, het wan-begrip van de westersche lineaire opvatting der geschiedenis. En dat is noodlottig gebleken. De lineaire opvatting, zegt Bock, stelt zich de geschiedenis voor onder het beeld van een lijn, en kan dus slechts aan één begin geloovent. Ze kent slechts éénmaal een „in den beginne”. De cyclische evenwel, ze moge dan verscheiden variaties hebben, kenmerkt zich ten slotte hierdoor, dat ze kosmisch geregelde cirkelrhythmen en cyclische wereldperioden aanvaardt, naar analogie van de beweging der zon, die na elken nacht een nieuwen morgen laat opkomen. Er is dus meer dan één begin; „in den beginne”, dat is een woord, dat telkens weer te schrijven zou zijn, óók vóór den aanvang van onze historie. Hetzelfde geldt, mutatis mutandis, ook van „het einde”, van het „het is geschied”.

De hier geponeerde bewering omtrent de overeenkomst tusschen de opvattingen van de door de Religionsgeschichtliche school ter verklaring van het O.T. aangevoerde kosmogonieën enerzijds, en deze anthroposofische denkbeelden anderzijds tracht zich met den Bijbel te harmoniseeren en te legitimeeren door een beroep op het oudtestamentische woord „tolédooth”. Het komt voor in Genesis, en wordt in de Statenvertaling weergegeven met: „geboorten”. Jeremias heeft, onder verwijzing naar Gunkel, beweerd, dat de „tolédooth” van Adam, Noach, Terah, Mozes correspondeeren met bepaalde wereldperioden. Gunkel ziet er vier, Jeremias zeven, vermeld in het (aan P. toegeschreven) desbetreffende gedeelte van Genesis. Gunkel meent, dat achter deze tolédooth-speculatie (gelijk hij het noemt) een aan Hebreëen, Perzen en Grieken gemeenschappelijke, oud-oostersche, oorspronkelijk-babylonische oorsprong te denken is, en dat voorts